

Crec que la feina de periodista a Rússia ha de dur sempre una etiqueta: la del compromís. De fet, el periodista l'hauria de dur sempre, independentment del lloc on exerceixi la professió, i més encara en aquests temps caracteritzats per la manca de criteri periodístic. Però Rússia — així com altres països que conec com el Marroc o Algèria— obliga.

Aquí, en principi, el corresponal estranger pot escriure sense córrer perill. El problema és per als periodistes russos que es mullen, aquells que van més enllà de l'article o del reportatge correcte, aquells —i no n'hi ha gaires— que converteixen l'exercici de la seva professió en pur activisme social, polític... Tant se val el qualificatiu emprat.

El principal problema el tenen ells, perquè aquells que tenen por de determinades informacions és perquè els horroritza pensar que seran difoses en rus i arribaran així a massa gent *de casa*. Cal mantenir la població en l'obscurantisme informatiu.

Quan vaig arribar a Moscou, feia 9 mesos que havien assassinat Anna Politkóvskaia. Investigar i involucrar-me en aquest afer era, per a mi, gairebé una obligació. El pas següent va ser arribar a entendre per què l'Anna representava esperança per a molta gent que, com ella, ha intentat o intenta explicar la veritat. És per això que l'estancament del seu cas als tribunals ha afectat tant i a tanta gent. Si el procés no té un final just —ella, una persona reconeguda internacionalment i víctima d'un assassinat que ha tingut gran repercussió més enllà de les fronteres russes—, què els passarà a la resta?

Anna era compromís, quelcom que va aprendre del seu marit, Aleksandr. Aquest darrer va ser molt popular des de finals dels vuitanta i fins mitjan noranta, però es va cansar de lluitar. Durant aquells anys durant els quals es va fer un tip de viatjar per l'antiga Unió Soviètica, ella l'esperava a casa, amoïnada, al costat dels seus fills, Ilia i Vera, un home i una dona que, obligats pel destí, es van acabar convertint en defensors de la llibertat.

L'Anna patia per l'Aleksandr i, finalment, el verí del periodisme va acabar infectant-la, no com altres substàncies amb què van intentar matar-la. Només van poder fer-la callar cinc trets al portal de casa seva.

Amb motiu del primer aniversari de la matança a l'escola de Beslan, que em va tocar cobrir des de Moscou, vaig conèixer Marina Litvinovix, una periodista d'uns trenta anys —avui convertida en mà dreta de Garri Kaspàrov— que havia investigat el segrest, tal com també havia fet Politkóvskaja. I Marina va arribar a la conclusió que era impossible que les autoritats no haguessin vist arribar els segrestadors. Va descobrir proves que confirmaven que les forces armades russes van desencadenar el caos i la tragèdia finals. Allí, a Beslan, Marina va topar de cara amb la política «del fi justifica els mitjans». I com a resultat de tot allò, va haver d'acostumar-se a viure amb amenaces... i amb guardaespalles. «Molts col·legues meus han marxat, d'altres, els han mort», em va dir.

Periodistes en la línia de foc, sense que hi hagi oficialment una guerra. Informadors que donen la cara per les «mares de Beslan», els «Familiars del teatre Dubrovka», les «Famílies de les víctimes del Kursk», les «Mares dels soldats» i un llarg etcètera d'organitzacions que busquen justícia per als seus mentre segueixen investigant pel seu compte, lluitant contra vent i marea, i que només veuen una mica de llum quan un activista de la informació i els drets humans s'arrisca a donar veu a totes aquestes veus ja afòniques.

En el seu vintè aniversari, l'ONG Memorial, una de les grans mediadores de les veus de la veritat, ha estat guardonada amb el premi Sàkharov que atorga el Parlament Europeu. Aquest guardó tan prestigiós duu el nom d'Andrei Sàkharov, el Premi Nobel de la Pau i fundador, precisament, d'aquesta organització el 1989. Sembla tancar-se una etapa en un moment en què els seus membres, activistes i informadors naufraguen entre el compromís personal, l'ànim desgastat per les pressions i la incertesa davant un futur poc prometedor en el qual no sembla que la impunitat s'acabi. Després de l'assassinat de Natàlia Estemirova, el seu representant a Txetxènia ha confirmat que, de moment, no tornaran a obrir l'oficina que tenen a Grozni, tot i que no pensen deixar ningú de banda. Continuaran treballant per la llibertat d'informació.

Quan surts de Moscou i viatges per la Rússia real, la premsa local es mostra interessada en saber de què parles i què penses. La seva conclusió sempre és la mateixa: els periodistes estrangers estem obsessionats per malmenar la imatge del seu país parlant repetides vegades dels atacs contra la llibertat d'expressió.

No podem deixar, però, de fer autocrítica. És cert que la guerra de Geòrgia va destapar la predisposició occidental a veure Rússia com l'«únic enemic», però nosaltres no podem pas romandre en silenci després de veure de tan a prop —per exemple, a Khimki, una ciutat enganxada a Moscou— com alguns periodistes de la zona són colpejats, apallissats, ferits i fins i tot assassinats per defensar un bosc —un bosc!—, un pulmó absolutament necessari que desapareixerà per fer-hi una gran autopista de peatge fins a Sant Petersburg.

Alguns van destapar la corrupció de l'administració local. Un d'ells va ser Mikhaïl Beketov, ànima de *La veritat de Khimki*, una publicació molt humil. Fins i tot va sortir denunciant-ho en una televisió estrangera. Però va anar massa lluny. El van estomacar de valent una tarda de novembre darrere casa seva, on s'hi va quedar, immòbil, durant 24 hores sense que ningú l'ajudés. Quan el van trobar, ja era massa tard.

Però no és mort; és en un llit d'hospital i els metges l'han desnonat. Ha perdut una cama a conseqüència de la gangrena que va patir després de tantes hores a la neu. Però, el pitjor de tot plegat és que no pot parlar; va rebre la majoria dels cops al cap. No va tenir por i en va pagar el preu.

L'Eugènia, una amiga seva que ara —juntament amb altres persones— manté viva *La veritat de Khimki*

em va sorprendre mentre m'explicava la història d'en Mikhaïl; somreia tota l'estona, em va sobtar molt. Li vaig preguntar per què ho feia: «Com és possible que, amb dues filles com tens, segueixis la tasca de Beketov, lluitant per salvar el bosc?». La seva resposta va ser clara: «I és clar que tinc por! Sovint miro enrere per veure si em segueixen. Però, no puc renunciar a la lluita perquè, si ho fes, no em podria sentir una persona normal, una ciutadana vàlida. No puc fer res més: m'estimo la meva pàtria, encara que, malauradament, estigui malalta». Compromís no és traïció a la pàtria, com alguns pensen.

Oleg Orlov, un dels directors de Memorial, ja ha hagut d'anar a judici acusat de difamar el president de Txetxènia Ramzan Kadírov fent-lo públicament responsable polític de la mort d'Estemirova. En una ocasió, Karina Moskalenko, una persona extraordinària i advocada de Politkóvskaia, de Jodorkovski i de molts altres, em va donar una explicació sobre la responsabilitat del poder en tots els atacs contra periodistes i defensors dels drets humans. No

cal que un dirigent digui «mateu aquest home o aquell altre». No cal. Moskalenko em va dir: «els crims polítics succeeixen allà on la gent troba justificacions polítiques a les seves accions». I em sembla una afirmació totalment encertada.

Fa unes setmanes, vam entrevistar el líder de l'organització neonazi russa més coneguda de Rússia, Unió Eslava. Va ser una trobada tensa perquè és difícil respectar algú que diu que no defensa la violència, però la fomenta obertament en tots els seus missatges, i que assegura estar disposat a tot per tal de fer fora de Rússia tots aquells que no serveixen als interessos de la seva pàtria, «encara que ens netegin els carrers».

I li vaig preguntar per les accions d'aquests titelles que sí exerceixen la violència al carrer contra estrangers, homosexuals i defensors dels drets humans. I ell va respondre: «No conec cap activista que hagi estat atacat per dedicar-se a protegir els drets. La professió d'aquesta gent consisteix en obtenir subvencions, queixar-se tot el dia davant els tribunals, exigir que processin algú; per tant, no els ha de sorprendre tenir enemics. Ells han elegit aquesta zona de risc. Si lluites contra algú que té dents, després no et preguntis com és que t'han mossegat!».

José Carlos Gallardo (Corresponsal de TVE a Moscou)